

Accions i no paraules:

bones pràctiques de
gènere en l'esport

Índex

Introducció: ja no hi ha sexisme en l'esport?.....	pàg. 1
La situació actual.....	pàg. 2
La necessitat d'un canvi	pàg. 3
El paper de les tècniques i els tècnics de l'esport	pàg. 4
Els passos a seguir.....	pàg. 8

Accions i no paraules: bones pràctiques de gènere en l'esport

Introducció: ja no hi ha sexisme en l'esport?

Avui en dia, sembla que en l'esport ja no hi ha discriminacions ni desigualtats per raó de sexe: ja no hi ha lleis que prohibeixin la pràctica esportiva de les dones, ni normes morals que ho considerin poc adequat. De fet, la pràctica esportiva es considera un dret de la ciutadania.

A més, les antigues mentalitats que consideren que les dones no tenen cabuda en el món de l'esport de competició ja són part de la història. Les paraules de Pierre de Coubertin, l'impulsor dels Jocs Olímpics moderns, a principis del s. xx, avui ja són anacròniques i obsoletes:

“En cuanto a la participación femenina en los juegos, soy contrario a ella. Es contra mi voluntad que han sido admitidas en un número de pruebas cada vez mayor”

(Pierre de Coubertin)

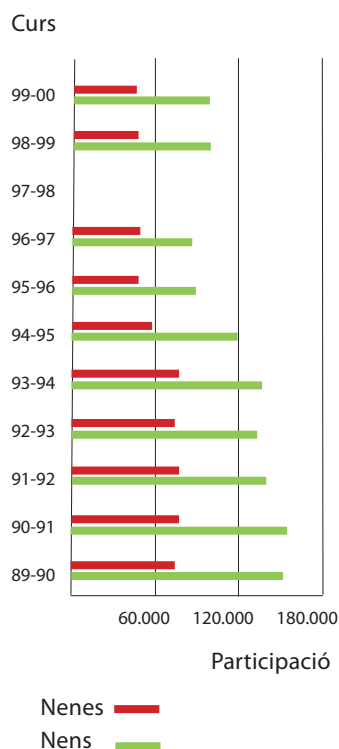
“L'exaltació solemne i periòdica de l'atletisme masculí amb l'internacionalisme com a base, la lleialtat com a mitjà, l'art com el marc i l'aplaudiment femení com a recompensa”

(Revue Olympique, 1912)

La superació d'aquestes mentalitats i la igualtat legislativa assolida al llarg de la segona meitat del s. xx, doncs, ens poden portar a pensar que nois i noies ja tenen les mateixes oportunitats de fer esport, de manera que si algú s'ho proposa, és fàcil i ho pot aconseguir. Però si observem les dades, ens adonem que aquesta suposada igualtat aconseguida al llarg dels anys encara no és una igualtat real.

Avui en dia, nois i noies
tenen les mateixes
oportunitats per fer esport?

Participació als JEEC segons sexes (1989-99)

Soler, S. (2001)

La situació actual

Les dades de participació en els Jocs Esportius Escolars de Catalunya al llarg de la darrera dècada del s. xx mostren com els nens es beneficien més d'aquesta oferta esportiva que les nenes, gairebé el doble.

D'altra banda, si s'analitza els tipus d'activitats que es practiquen, s'observa que hi ha activitats que encara arrosseguen una clara etiqueta de gènere. Per exemple, en futbol, s'observa que un 92 % de practicants són nens i un 8 % són nenes. En el cas de l'aeròbic, en canvi, els percentatges s'inverteixen, i un 98 % de practicants són noies, i només un 2 % són nois.

Aquest tipus de pràctica diferenciada també s'observa en analitzar el model d'esport no competitiu, en el qual hi ha una major participació femenina que masculina.

S'observa, doncs, que els models tradicionals de gènere, allò que es considera tradicionalment masculí i allò que es considera tradicionalment femení, encara pesen a l'hora d'escollir les activitats esportives.

Malgrat no hi hagi lleis o normes morals que ho estableixin, avui en dia, de forma invisible i sovint inconscient, es construeixen unes barreres difícils de superar tant per les nenes com pels nens.

Els models que ofereix la societat en general (les famílies, els mitjans de comunicació, etc), així com el que diuen i pensen els amics i amigues de nosaltres si fem una determinada activitat o una altra, encara pesen molt a l'hora d'escollir una activitat esportiva, o no fer-la. Així, també per molts nois pot resultar difícil no seguir el model tradicional masculí i optar per activitats que tradicionalment s'han associat a la cultura femenina.

Però els models tradicionals de gènere no només diferencien allò que correspon a les noies i allò que correspon als nois. A més a més, els models tradicionals de gènere comporten una situació de discriminació, ja que allò considerat

tradicionalment com a femení encara està menys valorat que allò que tradicionalment s'ha considerat masculí.

En el món de l'esport, i en la societat en general, aquelles activitats associades tradicionalment a les dones – i les actituds i valors que impliquen –, no tenen tan prestigi i valoració social com aquelles activitats associades tradicionalment als homes. Així, esports com el futbol o els del món del motor, en els que precisament s'hi poden trobar molt poques dones avui en dia, tenen molt més reconeixement social i prestigi que qualsevol altre. I en alguns casos, encara s'observa com les dones tenen més un paper "decoratiu i secundari" que no pas un paper "actiu i protagonista".

Per aquesta raó, es fa necessària una acció intencionada que afavoreixi un canvi en les maneres de fer que hi ha hagut fins ara en l'esport – en el que es veu que perdura la situació de desigualtat i discriminació–, així com una reflexió sobre com ens influencien els models tradicionals de gènere, ja que aquests poden suposar una limitació per a la formació integral de la persona - sigui home o dona -.

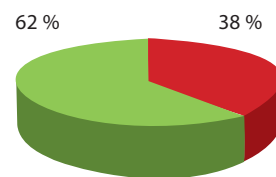
De fet, no es tracta que les noies s'incorporin al model esportiu tradicionalment masculí i viceversa, sinó que tothom trobi el seu espai. En definitiva, es tracta de plantejar un model esportiu en que hi pugui haver "una nena a cada esport, i un esport per cada nena", així com "un nen a cada esport, i un esport per cada nen".

La necessitat d'un canvi

Per superar les situacions de desigualtat i discriminació per raó de gènere, i fomentar l'esport com una eina d'educació integral per nenes i nens, és necessari:

- Ampliar l'oferta d'activitats tradicionalment pròpies de la cultura femenina.
- Incrementar la participació de les noies facilitant la seva incorporació a l'activitat esportiva.

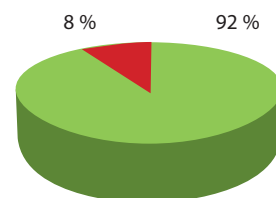
Dades de participació als JEEC 05-06

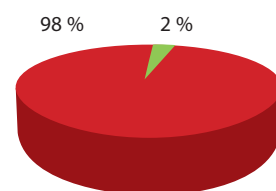
Participació femenina —
Participació masculina —

Dades de participació als JEEC 05-06

Futbol

Aeròbic

Nenes —
Nens —

Les bones pràctiques de gènere han de permetre:

Ampliar l'oferta d'activitats tradicionalment pròpies de la cultura femenina.

Incrementar la participació de les noies facilitant la seva incorporació a l'activitat esportiva

Feminitzar la cultura esportiva

- Feminitzar la cultura esportiva: incorporant valors i maneres de fer com la sensibilitat, comprensió, afecte, cuidar els demés, tolerància, diàleg, expressivitat, etc. que històricament s'han desprestigiats en el món de l'esport de competició.

Es tracta, doncs, de canviar la tendència tradicional en el món de l'esport. Aquest canvi, però, avui en dia és més difícil ja que aparentment ja no hi ha sexisme, però cal tenir present que aquest es manté de forma invisible i inconscient.

En aquest canvi hi intervenen diversos agents socials: les administracions, les entitats (escoles, clubs, associacions, etc.), els mitjans de comunicació, les amistats, la família, i també els i les professionals del món de l'esport que estan al costat dels nois i noies en la seva pràctica esportiva quotidiana i en la seva formació com a persones.

El paper de les tècniques i els tècnics de l'esport

En el dia a dia, els i les tècnics de l'esport, juguen un paper molt important a l'hora d'afavorir el canvi, començant per ser conscients de la necessitat d'aquest. A partir d'aquesta sensibilització es pot passar a l'acció.

Les actuacions que poden dur a terme els i les tècnics de l'esport giren al voltant de diferents aspectes: el llenguatge, les formes d'organitzar la sessió, els tipus d'activitats que es proposen, les actuacions sobre les actituds i creences de l'alumnat, la prevenció de l'assetjament sexual, i les relacions amb les famílies. A continuació, s'enumeren algunes de les accions que es poden dur a terme en cada àmbit:

1. El llenguatge i les formes de comunicació a l'hora de dirigir-se als nois i noies:

- Anomenar a noies i nois

- Dirigir-se tant als nois com a les noies: nombre de preguntes, interpel·lacions, feed-backs, correccions, controls de disciplina, etc.
- Utilitzar com a models a noies i a nois, sigui quina sigui l'activitat o la tasca a dur a terme.
- Evitar l'ús de diminutius i superlatius, així com frases estereotipades.
- Vetllar per un to i un tracte afable, evitant situacions de pressió i menyspreu: en algunes ocasions el to transmet més missatge que la paraula.
- Garantir que tant noies com nois puguin parlar: establir ordres d'intervenció, evitar interrupcions, etc.
- Intervenir en casos de pressió excessiva entre companys o companyes.
- Mostrar exemples d'homes i dones que han trencat estereotips i poden ser un model de referència.

2. Les formes d'organitzar la sessió:

2.1. Creació de grups

L'agrupament mixt no sempre garanteix un millor aprenentatge: tant nens com nenes s'han de trobar en un context segur i amb confiança. Per aquest motiu, al llarg de la sessió, és recomanable:

- Combinar agrupaments lliures, en els que cadascú treballa amb qui es troba més a gust, i agrupaments establerts pels criteris que el tècnic o la tècnica considerin més convenients. Per exemple es pot proposar que primer es posin per parelles – a escollir lliurement –, i a continuació el tècnic o la tècnica agrupa les parelles per fer els equips.

Passa a l'acció amb:

El llenguatge

Les formes d'organitzar la sessió

Els tipus d'activitats que es proposen

Les actuacions sobre les actituds i creences de l'alumnat

La prevenció de l'assetjament sexual

Les relacions amb les famílies

LLEDÓ, E. (1992):

El sexisme i l'androcentrisme en la llengua: anàlisi i propostes de canvi, Col·lecció Quaderns per a la coeducació, nº 3, Institut de Ciències de l'Educació de la U. Autònoma de Barcelona, Barcelona.

GARCÍA, M. i ASINS, C. (1995):

La coeducació en l'educació física, Col·lecció Quaderns per a la coeducació, nº 7, Institut de Ciències de l'Educació de la U. Autònoma de Barcelona, Barcelona.

- Plantejar el treball mixt de forma progressiva.

- En cas que hi hagi únicament un noi o una noia al grup-classe, buscar fórmules i estratègies perquè es senti a gust.

2.2. Ús i distribució d'espais i material:

- Dissenyar activitats perquè nois i noies ocupin tant els espais centrals i més amplis, com el més reduïts i perifèrics, per exemple, establint rotacions.

- Variar els tipus d'espais a utilitzar: la pista principal, el jardí, algun racó, etc.

- Diversificar el material que s'utilitza a les sessions, de manera que aquell material més estereotipat no suposi una barrera a l'hora de realitzar l'activitat.

- Distribuir el material de manera equitativa: que tots i totes, en algun moment de la sessió o del curs puguin disposar del millor material.

3. En el disseny d'activitats:

- Evitar que sempre hi hagi activitats de competició o de "no competició".

- Promoure diferents tipus d'habilitats i capacitats mitjançant activitats variades d'agilitat, força, flexibilitat, coordinació, ritme, velocitat, resistència, tàctica, etc., de manera que tothom pugui trobar una habilitat en que tingui èxit.

- Establir objectius a assolir de forma progressiva.

4. Actuacions sobre les actituds i creences de l'alumnat:

- Corregir expressions com: "Els nens són uns brutos", "Les nenes no volen", etc.

- Garantir que tant noies com nois puguin parlar: establir ordres d'intervenció, evitar interrupcions, etc.
- Intervenir en casos de pressió excessiva entre companys o companyes.

5. Prevenir l'assetjament sexual

6. Promoure el suport de la família i el grup d'iguals:

El paper de la família i les amistats és bàsic per fomentar la pràctica esportiva i la fidelització d'aquesta. Per això, és important que el personal tècnic treballi també sobre aquests agents de socialització primària, ja que sovint, si no consideren adequat l'esport que vol practicar el noi o la noia, hi posen traves enfrontant aquests i aquestes a una dialèctica constant.

Alguns exemples de ficció, però que a vegades són també reals, es poden veure a les pel·lícules: "Billy Elliot" i "Quiero ser como Beckham", que poden servir també com a eines per a un debat amb les famílies en cas que sigui necessari.

Tenint en compte aquestes circumstàncies, ja es pot passar a l'acció i implementar el procés de canvi, deixant de banda la cultura de la queixa.

CONSELL CATALÀ DE
L'ESPORT (2005):

Hem de protegir, hem d'intervenir. L'assetjament sexual en l'esport. Guia per a persones adultes, Consell Català de l'Esport, Generalitat de Catalunya, Esplugues de Llobregat.

Aplica el canvi:

Identifica els elements a canviar

Analitza el context

Planifica l'estratègia

Elabora i aplica l'estratègia

Avalua els resultats

Autores:
Susanna Soler
Anna Vilanova

Disseny:
José L. Fernández

Pel Consell Català
de l'Esport

Setembre 2006

Els passos a seguir

Per passar a l'acció i implementar el procés de canvi, els passos a seguir són els següents:

Identificar la necessitat: elements a canviar

Analitzar el context

- Quins són els fets?
- A qui afecta la qüestió?
- Qui pot col·laborar?

Planificar l'estratègia

- Quins objectius concrets volem aconseguir?
- Quines barreres ens podem trobar?
- A qui hem d'influir?
- Com podem argumentar la necessitat del canvi?
- Quan començarem i quan acabarem?
- Com mesurarem l'èxit? Quins indicadors utilitzarem?

Elaborar i aplicar l'estratègia

- Com arribar a qui volem influir?
- Quins instruments podem fer servir: documents, activitats, etc.
- Provar els instruments
- Implementar el procés

Avaluació dels resultats

- Què hem aconseguit?
- Què ha funcionat? Què no ha funcionat?
- Podem aplicar-ho a més persones o en altres entorns?
- Compartir l'experiència i rebre feed-backs sobre el procés